

KARACAKURT TÜRKMEN KÖYLERİNDE MEKÂN ADLARI VE BU ADLARIN VERİLİŞ NEDENLERİNİN İNCELENMESİ

Abdulkadir UZUNÖZ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
uzunozak@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4130-4612

Ahmet BAHADIR,
Ürgüp Ayşe Sağdıç ÇPL Anadolu Lisesi
ahmetbahadir38@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8955-6846

Hüsni Yusuf BİÇER
Kocasinan Piyade Uzman Çavuş Mürsel Gürlek İlkokulu
josif38@hotmail.com
ORCID: 0009-0000-4270-0863

Araştırma Makalesi/Derleme Makale

Geliş Tarihi: 12.10.2023

Revize Tarihi: 26.11.2023

Kabul Tarihi: 20.12.2023

Atıf Bilgisi: Uzunöz A., Bahadır A. ve Biçer H.Y. (2023). Karacakurt Türkmen köylerinde mekân adları ve bu adların verilmiş nedenlerinin incelenmesi. *Ahi Bilge Eğitim Dergisi (ABED)*, 4(2), 104-120.

ÖZ

Bu araştırma Anadolu'yu yurt edilen onlarca Türkmen aşiretlerinden biri olan Karacakurt Türkmen köylerinde mekân adlarını ve bu adların verilmiş nedenlerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Ayrıca Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde önemli rol alan Karacakurt Türkmen Köylülerinin geçmişten günümüze mekân algılama biçimleri ile tarihi geçmişini, günümüzle bağlantısını tespit etmek de amaçlanmıştır. Anadolu'daki birçok Türkmen aşireti gibi yerleşik hayata geçene kadar konar-geçer bir yaşam tarzı sürdüren Karacakurt Türkmen köylerini temsilen seçilen 3(üç) köy (Hasanlar, Karaovalar ve Sadık) ile bu köylerde yaşayan dokuz kişi bu araştırmanın çalışma grubudur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden etnografik desen kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak doküman taraması, gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarını destekleyici olarak saha ve gözlem notları, fotoğraf ve videolar ile sosyal medya hesaplarından elde edilen her türlü araçtan faydalanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, dokümanlardan ve gözlemlerden elde edilen verilerle karşılaştırılmış, elde edilen tüm bulgu ve sonuçlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Karacakurt Türkmen köylerinde çoğunlukla tarım arazisi ve yaylak (mera) olarak kullanılan mevki isimlerinin insanların tecrübelerinden ve Orta Asya'ya kadar uzanan zengin Türk coğrafyasından geldiği sonucuna varılmıştır. Karacakurt Türkmen köylerinde yeryüzü şekilleri, doğaya ait terimler, hayvan motifleri ve isimleri bu adlandırmalara kaynaklık etmiştir. Konar-göçer Türkmen köylerinin genelinde olduğu gibi Karacakurt Türkmen köylüsü de kalıcı olarak yerleştikleri, yurt edindikleri yerleşim yerlerine ana yurt Orta Asya'da var olan coğrafi kavramları taşıdıklarını görülmüştür. Sosyal Bilgiler derslerinde Karacakurt Türkmen aşiretine mensup köylere yönelik ders dışı faaliyetler planlanmalı; aşiret köylülerinin yaşadıkları eski kerpiç evlerin demonstrasyonu gösterilip, mikro öğretim çalışmaları yapılmalıdır. **Anahtar Kelimeler:** Karacakurt Türkmen köyleri, Mekân adları, Etnografik yöntem.

THE NAMES OF PLACES IN THE TURKMEN VILLAGES OF KARACAKURT AND THESE NAMES EXAMINATION OF THE REASONS FOR GIVING

ABSTRACT

This research was conducted to reveal the place names and the reasons for these names in Karacakurt Turkmen villages, one of the dozens of Turkmen tribes that settled Anatolia. It is also aimed to determine the way of perception of space from past to present and the historical past and connection with the present of the Karacakurt Turkmen Villagers, who played an important role in the Turkification process of Anatolia.. The study group of this research is 3 (three) villages (Hasanlar, Karaovalar and Sadık) selected to represent the Karacakurt Turkmen villages, which, like many Turkmen tribes in Anatolia, maintained a sedentary lifestyle until they settled down, and nine people living in these villages. In this research, ethnographic design, one of the qualitative research methods, was used. Document scanning, observation and interview forms were used as data collection tools. Field and observation notes, photographs and videos, and all kinds of tools obtained from social media accounts were used to support these data collection tools. The data obtained from the interviews were compared with the data obtained from documents and observations, and all findings and results were analyzed descriptively. According to the results of the research, it was concluded that the place names, which are mostly used as agricultural land and pasture in Karacakurt Turkmen villages, come from people's experiences and the rich Turkish geography extending to Central Asia. In Karacakurt Turkmen villages, landforms, natural terms, animal motifs and names were the source of these naming. It has been observed that,

as in the majority of nomadic Turkmen villages, Karacakurt Turkmen villagers also settled permanently and carried the geographical concepts that existed in their homeland, Central Asia, to the settlements where they made their home. Extracurricular activities for villages belonging to the Karacakurt Turkmen tribe should be planned in Social Studies courses; Demonstrations of the old adobe houses where tribal villagers live should be shown and micro-teaching studies should be carried out.

Key Words: Karacakurt Turkmen villages, Place names, Ethnographic method.

Giriş

Karacakurt Türkmenleri, Türklerin Orta Asya coğrafyasından başlayarak binlerce yıllık derin tarihinin Anadolu'daki izlerini devam ettiren, Anadolu'nun Türkleşmesi ve Müslümanlaşması amacını sürdüren geleneğin devamı olarak ortaya çıkmış konar-göçer Türkmen köylerinin oluşturduğu Beydilli ana aşiretinin bir koludur. Aşiret üyeleri 13. yüzyıl ortalarında yörenin Moğollar tarafından işgal edilmesi üzerine güneye gittiği, bir kısmının 15. yüzyılda Dulkadirliyle, bir kısmının da daha sonraki yüzyıllarda ata yurtlarına geri döndükleri anlaşılır. Tarihte Kırşehir Sancağı Karakurd, Cuma ve Kozancı kuyusu karyelerinde 12 hane olarak yaşadıkları anlaşılan aşiret üyesi bazı taifelerin 16. yüzyılda Sivas kazası Eyub ili nahiyesi idari sahalarında bulunduğu, bazı tarifelerin Karacadağ Nahiyesi idari sahasında kurulmuş Karakutlu karyesinde yaşadıkları belirtilir (Uçakcı, 2015). Osmanlı Devleti'nin Doğu Politikası sonucunda 17. ve 18. yüzyıllarda aşiretleri iskân politikası sonucunda Orta ve Batı Anadolu'ya göç ettirilmesi neticesinde Karacakurt Türkmenleri de Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti döneminde Türkleşen Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli, Âşık Paşa, Gülşehri gibi zirve şahsiyetlerin yaşadığı coğrafyaya yerleştirilmişlerdir. Böylelikle Orta Asya'nın bozkırından çıkan Türklük ile bu coğrafyaya ait kavramlar Anadolu topraklarında da yaşamaya başlamıştır (Günşen, 1994).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) [UNESCO], somut olmayan kültürel miras listesinde Anadolu ve Anadolu insanı önemli bir yer tutmaktadır. United Nations (Birleşmiş Milletler) [BM] "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" 2006 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (UNESCO, 2022) tarihi itibarıyla Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras listesinde kayıtlı 25 unsur bulunmaktadır. Geleneksel sohbet toplantıları, Bahar Bayramı Hıdrellez, Çay Kültürü: Kimlik ve misafirperverlik, ince ekmek yapımı ve paylaşım geleneği bunlardan bazılarıdır. Yaklaşık 1000 yıl önce Anadolu'ya göç eden Türkmen aşiretlerinden biri olan Karacakurtların kendilerine has kültürel yapıları, yaşam tarzları, kimlikleri, coğrafi kavramları adlandırmaları, sözlü ve yazılı ürünlerinin de bu bağlamda değerlendirilmesi gerekir.

Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Programı'na (2018) göre, mekânı algılama becerisi sadece ortamda olan unsurları fark edip söyleme, onların niceliği ve niteliklerini tanıma ile ilgili değildir. Özellikle mekânın farklı şekillerde ifade edilmesinde, yani en basit anlamıyla çizilmesinde mekânı algılama becerisi çok önemlidir. Mekânı algılama becerisi gelişmiş bir öğrenci, mekânla ilgili çizimleri iyi okuyabilir ve mekâna ait bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilir. Bir yeri, kâğıt üzerine çizilmiş hali ile karşılaştırabilir. Sonuçta varlıklar arasındaki ilişkiyi daha kolay kavrayabilir; buna bağlı olarak da coğrafi kavramları algılaması, bunlar arasındaki ilişkilerle, bunların sebep ve sonuçlarını açıklayabilmesi mümkün olur.

Sosyal Bilgiler dersi için mekânı algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerisini kazandırmak da oldukça önemlidir. Çünkü mekânı algılama çevresinde gördüğü somut ve üç boyutlu olay ve olguları kâğıda çizmeyi veya kâğıttaki çizimlere bakıp, gerçek şekli canlandırabilmeyi mümkün kılar. Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıflarda mekânı algılama becerisinin ilk aşamaları olan, kroki ve taslak çizimler oluşturma, nesne veya olguları sembollerle ifade etme ve hazırlanmış krokilerden faydalanabilme ve küre kullanma becerileri üzerinde durulacaktır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Sosyal Bilgiler Programı'nın (2018) mekân algılama becerisini kazandırma amaçlı bu araştırmada öğrenci, öğretmen ve tüm okuyucuların coğrafi kavramları algılama, sebep-sonuç ilişkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca Karacakurt Türkmen köylüsünün sosyal yaşamlarındaki mekân algıları etnografik yöntemle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle mekânsal bir kültürel farkındalık

oluşturularak mekân kavramları daha detaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Böyle bir tarihi, mekânsal, sosyolojik ve kültürel derinliğe sahip Karacakurt Türkmen köylülerinin mekân algıları ve isimlendirmeleri, bu isimlerin değişim ve sürekliliği bu çalışmada detaylıca ele alınmıştır.

Bu araştırmada, Karacakurt Türkmen Köylüsünün mekân algılarının günümüz zaman diliminde ne derecede geliştiğini veya değiştiğini tespit etmek; tarihi, kültürel bağlantılarını ortaya çıkarmak; detaylı bir betimlemeyle analiz etmek, etnografik olarak derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Bu araştırmadaki bir başka amaç ise, Karacakurt Türkmen köylerinde yakın geçmiş zamandan günümüze kadar mekân algılarının ve isimlendirmelerinin değişim ve sürekliliğini ortaya çıkarmaktır. Alan yazın incelendiğinde Karacakurt Türkmenlerinin yaşadıkları coğrafyaya ve tarihlerine yönelik çalışmalar ve araştırmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmalar genelde tarihi ve halk bilimi alanında yapılmış araştırmalardır.

Bu araştırmanın problemini “*Karacakurt Türkmen köylerinde mekân adları ve bu adların verilmiş nedenleri ile verilen bu isimlerin nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiği*” şeklinde ifade edebiliriz. Bu problemin tespitine, bulgularına ve sonuçlarına ulaşmaya yönelik görüşme yapılan kişilere “*Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde barınak, arazi yapısı, dağ, tepe, ova, bölge, tarla vb. yerlere hangi isimler verilmektedir? Neden bu isimler kullanılmıştır?*” sorusu sorulmuştur.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma sahası ve grubuna yönelik açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, araştırmanın tutarlılığı ve inandırıcılığı ile araştırmacının rolüne değinilmiştir. Bölüm sonunda ise çalışma etiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden etnografik yaklaşım temelinde yürütülmüştür. “Ethnography” kelime olarak uluslar hakkında yazma ve kişinin bir portresi; gibi anlamlarını taşımakta ve sosyal bilimlerin araştırma yöntemidir. Etnografik yaklaşımın temelinde iki kelime yer alır. Etno, insana; grafi ise tanımlama ve tasvir etmeye karşılık gelir. İnsanların dünyasını belgelendirme anlamına gelen etnografik araştırmalar derin bir dil, kültür birikimi ve alan bilgisi ile birlikte ilgili konuda tarihsel verilerin mülakat ve gözlemlerden elde edilen verileri sentezlemesini gerektirmektedir. Bu da bize etnografik araştırmaların verilerin; gözlem, mülakat ve dokümanlardan elde ettiğini göstermektedir. Bu tip yöntemlerin asıl amacı, bir topluluğun (genelde küçük grupların) kültürünü, geleneklerini, inançlarını, davranışlarını yazılı olarak açıklaması ve tanımlamasıdır (Harris ve Johnson, 2000).

Nitel bir araştırma olan bu çalışma, büyük bir aşiret olan insan topluluğu üzerinde yapıldığından ve grubun kültürel yapısı ile davranış ve deneyimlerini ortaya çıkarmaya çalıştığından Etnografik bir desen üzerine kurgulanmıştır. Bu çalışmanın etnografik desen üzerine kurulmasındaki diğer önemli sebep ise katılımcı gözlem süreci ve veri toplama sürecinin uzun olmasıdır. Yöntemin belirlenmesinde, araştırmacının doğumundan itibaren çalışma yapılan köyler ve köylülerle bağlantısı, bilgi birikimi, sosyal yaşamlarındaki değişim, gelişim süreçleri hakkında uzun zamandır bilgi sahibi olması da bir başka etkidir. Ayrıca gözlem, görüşme ve doküman toplama, kaynaklara ulaşma süreçlerinin kolay olabileceği değerlendirildiğinden bu yöntem özellikle seçilmiştir. Tüm bu gerekçelerle çalışmada araştırmanın yapısına en uygun model olarak düşünülen etnografik desen tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu ve Araştırma Sahası

Araştırma sahası (ortamı) Kırşehir ve Nevşehir illeri sınırları içine dağılmış Karacakurt Türkmen köylerini temsilen çalışma grubu olarak seçilen 3 köy oluşturmaktadır. Kırşehir ve Nevşehir iline bağlı özellikle Hacıbektaş ve Mucur ilçeleri etrafında yoğunlaşmış Karacakurt Türkmen aşiretlerini

temsil eden yaklaşık 65 civarında köyden katılımcı gözlemcinin doğup büyüdüğü Hasanlar köyü ile aynı aşirete mensup komşu-akraba Sadık ve Karaovalar köyleridir. Araştırmada çalışma grubu olarak bu köylerde doğup büyümüş, köyün ferdi ve doğal üyesi niteliğindeki 9 (dokuz) kişi seçilmiştir. Aşağıda fotoğrafları verilen köylerde çalışma grubu olarak oluşturulan ve görüşme yapılan kişilerin temel demografik özellikleri tablo 1’de verilmiştir.

Fotoğraf 1. Hasanlar Köyü Kuş Bakışı Genel Görünümü (2017)

Fotoğraf 2. Karaovalar Köyü Kuş Bakışı Genel Görünümü (2018)

Fotoğraf 3. Sadık Köyü Kuş Bakışı Genel Görünümü (2013)

Tablo 1.

Çalışma Grubu (Görüşme Yapılanlar) Tablosu

Katılımcının Tanımı	Köyü	Cinsiyeti	Yaşı	Mesleği
Katılımcı 1	Hasanlar	Erkek	74	Hayvancılık
Katılımcı 2	Hasanlar	Erkek	42	Çiftçi-İşçi
Katılımcı 3	Hasanlar	Kadın	63	Ev Hanımı
Katılımcı 4	Hasanlar	Erkek	83	Em. Öğretmen
Katılımcı 5	Sadık	Erkek	77	Em. Öğretmen
Katılımcı 6	Sadık	Erkek	45	Çiftçi-Muhtar
Katılımcı 7	Sadık	Kadın	82	Ev Hanımı
Katılımcı 8	Karaovalar	Erkek	52	Memur
Katılımcı 9	Karaovalar	Kadın	48	Ev Hanımı

Veri Toplama Araçları

Nitel bir araştırma özelliği taşıyan bu çalışmada sırasıyla gözlem, bireysel görüşme, doküman tarama ve artefakt olarak tanımlanan tüm görsel, işitsel ve yazılı kaynaklar veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca çalışma yapılan köylere ait günlük yaşama dair veriler, gözlem esnasında tutulan saha notları, köylere ait sosyal medya hesaplarından elde edilen fotoğraf ve videolar bu araştırmanın veri kaynağı olmuştur. Köylülerin yaşadıkları bölgede mekânlara verdikleri adlar ile bu adların verilmiş nedenleri, bu yer isimlerinin yakın geçmiş zamandaki değişim ve gelişim süreçleri, köylünün mekân algısı birlikte değerlendirilerek veri toplama araçları ile elde edilmiştir. Katılımcı gözlemci sıfatındaki araştırmacı üç köyle de akrabalık ve köylülük ilişkisi içerisinde olduğu için köylülerle bağlantı kurmada ve veri toplamada bir sorun yaşamamıştır (Bahadır, 2023).

Bu çalışmada esas veri toplama aracı olarak *doküman tarama, katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme* kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarını destekleyici olarak da saha ve gözlem notları, fotoğraf ve videolar ile sosyal medya hesaplarından elde edilen her türlü araçtan faydalanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, alanla ilgili dokümanlar analiz edilmiş, verilerin çalışmada geçerlilik ve tutarlılığı artırmak için insan, zaman ve mekân tasvirlerine de başvurulmuştur. Dokümanlar genellikle içerik analizine tabi tutularak incelenmiş, toplanan verilerden azami oranda faydanın sağlanması amaçlanmıştır. Veri analizini kolaylaştırıcı işaret koyma, not tutma, cep telefonunun not özelliğini kullanma gibi teknolojik unsurlardan yararlanılmıştır. Çok daha fazla veriye ulaşmak için ulaşılan dokümanların (kaynakların) kaynakça kısımları incelenerek farklı ve ilgili tüm dokümanlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu veri kaynaklarına ek olarak insan eliyle yapılmış objeler anlamına gelen “artefakt” (artifact) dokümanları da kültürün ve yaşam tarzının incelenmesi yönünde değerlendirilmeye alınmıştır (Uştuk, 2021). Bu veri kaynaklarına ilave olarak alan notları, video ve ses kayıtları alınmış, zaman zaman eski ve yeni fotoğraflardan da faydalanılmıştır.

Gözlemler, etnografik araştırmanın temel veri toplama araçlarındandır. Bir olay, olgu veya durum üzerinde gözlem yapılabilirdiği gibi yazılı tasvir ve kaynaklar, video ve fotoğraf materyalleri üzerine de gözlem yapılabilirdiğini ifade eden görüşler vardır. Bu nedenle bu çalışmada en az görüşmeler ve doküman taramalardan elde edilen veriler kadar yapılan gözlemler, sonrasında tutulan gözlem ve saha notları araştırmayı değerli kılmakta, inandırıcılığını artırmaktadır. Araştırmada katılımsız gözlemler, kültürel topluluğun doğal ortamında, insanlara herhangi bir müdahale olmaksızın, onların gündelik yaşamlarını araştırmacıya doğrudan izleme fırsatı sunar. Katılımcı gözlemler bilgi toplamının en önemli yoludur. Katılımcı gözlemler esnasında araştırmacı katılımcılara özgü yerel anlamları yakalayabilmek için katılımcıların hem ne dediklerine hem ne yaptıklarına hem de bireysel katılımların oluş sırasına dikkat kesilirler. Katılımcı gözlemler esnasında etnografin kültürel üyelerin etkinliklerine katılabilmesi için kendisinin de üyelerle etkileşimlerinde kültürel yönden kabul gören davranışları sergilemesi önemlidir (Yahşi, 2016). Gözlem sürecinde katılımlı ve katılımsız gözlemin yanında

etnografik araştırma sürecinde veri toplama aşamasında mekanik gözlem olarak tabir edilen araç gereçlerden de yararlanılabilmektedir. Araştırmacı olarak bu sebeple mekanik gözlemimde cep telefonunun ses kayıt etme, fotoğraf ve video çekme özellikleri kullanılarak doğal ortama ilişkin gözlemlerim kayıt altına alınmıştır. Doğal ortamda yapılandırılmamış, katımlı ve katımlısız gözlemlere başvurulmuş, zaman zaman gözlem notları da tutulmuştur. Son olarak gözlemler doğal çevrede, zamana yayılarak yapılmıştır.

Çalışmanın en önemli veri toplama araçlarından birisi de yüz yüze görüşmelerdir. Kartopu ve zincir örnekleme yöntemi iyi bir başlangıç noktası seçilerek, başlangıç noktasında seçilen kişilerden farklı kişilere, bu kişilerden de amaçlanan duruma ulaşılmasını sağlayan bir yöntem olarak kabul edilir. Bilgi açısından zengin olduğunu bilen insanlardan, ilgi çeken durumlara ulaşılması mümkündür (Miles ve Huberman, 1994). Araştırma kapsamına giren kişileri tanıyan kişilerden olası durumlar hakkında bilgi edinilmesi gerekir. İstenilen sayıda örnekleme ulaşılamadığı durumlarda başvurulabilir. İlk örneklemeden amaç doğrultusunda örneklemin genişletilmesi mümkündür (Glesne, 2013). Etnografik desenin bir başka tekniği derinlemesine yapılan görüşmelerdir. Yapılan bu görüşmeler, artefakt ve gözlemlerle birlikte araştırmanın inandırıcı ve güvenilirliğini artırır (Smith, 2007). Nitel araştırmalarda yaygın olarak gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma sürecinde ana veri toplama araçları olarak katımlı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeleri temel alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, sabit soruların yanında anlık akla gelen sorular ile görüşme yapılan kişilerin gündeme getirdiği sorularla çalışmaya daha fazla zenginlik, esneklik ve özgünlük kazandırmıştır. Bu görüşme türü görüşmeciye büyük hareket ve yargı serbestliği veren, esnek, kişisel görüş ve yargıların kökenlerine inmeyi sağlayan bir görüşme şeklidir. Milli Eğitim Bakanlığına göre bu görüşmeler daha çok, araştırmaların başlangıç aşamalarında soruna ilişkin önemli değişkenleri saptarken yararlı olurlar. Bu tanımlamalar ve açıklamalar doğrultusunda doğuştan grubun bir üyesi olarak kimliğini ve bulunuş amacını gizleyen araştırmacının yapılan gözlemdaki amacı araştırma sorusuna yanıt oluşturabilecek veriler elde etmektir. Gözlem esnasında yarı yapılandırılmamış açık uçlu sorulara, bireysel görüşmelere yer verilmiştir. Gözlemler ve görüşmeler esnasında veya sonrasında saha notları, görüşme soruları dışındaki anlık akla gelebilecek diğer sorular, gözlem notları destekleyici diğer veri toplama araçlarıdır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler, üç farklı Karacakurt Türkmen köyünden uzun süreden beri bu köylerde konaklamış, örnekleme yoluyla seçilen kişilerden oluşmuş veya bu köylerle ilgili genişçe bilgisi olduğu düşünülen farklı eğitim seviyesine ve yaşlara, cinsiyetlere sahip köylülerle gerçekleştirilmiştir. Yine bu görüşmeler belirli aralıklarla gözlemlerin teyit edilebilmesi amacıyla da gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları ve sayıları esnek, değişebilir özellikte hazırlanmış; görüşmeler esnasında ve sonrasında soru sayıları ve içeriği netleşmiştir. Katımlı gözlemci rolündeki araştırmacı ile katılımcılar arasında yapılan görüşmeler esnasında önceden hazırlanan soruların yanında katılımcılar tarafından ilave edilen bulgular ile katılımcıların tespitlerine de görüşmelerde yer verilmiştir. Katımlı gözlemci olan araştırmacı, bilgisi ve hafızası iyi, güvenilir olabileceği değerlendirilen bu üç köydeki katılımcılara görüşme yöntemi ile önceden hazırlanmış soruları sormuştur.

Çalışma grubu olarak belirlenen kişilerle yapılan görüşmeler ve elde edilen veriler neticesinde örnekleme modeli ile seçilen görüşmelere sonradan bazı katılımcılar da ilave edilmiştir. Kuramsal ve kartopu örnekleme modeline göre problem cümlesinde istenilen verilere ulaşıldığında veya verilerde tekrara düşüldüğü kanaatine varıldığında görüşmeler sonlandırılmıştır. Böylelikle de net görüşmeci sayısı belirlenmiştir. Ekte yer alan görüşme soruları, doküman analizleri ve çeşitli artefaktlardan elde edilen veriler betimsel bir analiz yoluyla bulgularda ifade edilmiştir.

Araştırmamda veri toplama ve analiz süreci birlikte yürütülmüştür. İçerik analizinde görüşmeler, katımlı ve katımlısız gözlem, saha notları, sosyal medya hesaplarından veya birincil kişilerden alınan fotoğraf ve videolar kullanılmıştır. Böylelikle araştırmanın amacında belirtildiği üzere

betimsel bir analiz yapılmıştır. Yine veri toplama aşamasında çalışma yapılan köylere ait sosyal medya hesapları (Facebook, Instagram, Twitter vb.) incelenmiştir. İçerik analizinde veya bulgularda kullanılabilir olan video ve fotoğraflar bilgisayara indirilmiş, bu paylaşımlara yapılan yorumlar analizde kullanılmak üzere okunmuştur. Gerekli görüldüğünde notlar alınmış ve ekran fotoğrafı alınmıştır. Doküman taramalarından, grubun doğal üyesi olan araştırmacının geçmiş hatıralarından elde edilen veriler ile yukarıdaki cümlelerde toplanmış şekli ifade edilen veriler birlikte analiz edilerek, betimlenmiştir.

Bu araştırmada inandırıcılık ve tutarlılığı sağlamak için katılımcı gözlem yöntemiyle uzun süreli etkileşim sağlanan alanlarda derinlik odaklı doğru verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Yani çalışma yapılan üç köyden doküman taraması, gözlem, katılımcı gözlem ve yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilen veriler aşiret hakkında bilgi sahibi uzmanlara sunulmuş, meslektaş incelemeleri yapılmıştır. Tüm bu bilgilerden hareketle araştırma sürecinde inandırıcılık ve tutarlılığı sağlamak için alanda ve köylülerle katılımcı gözlemci olarak yapılan planlamalar dâhilinde uzun süre zaman geçirilmiş, derinlemesine gözlemler yapılmıştır. Hangi sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlanacağı, görüşmelerde hangi sorular sorulacağı önceden planlanmıştır. Uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme ve katılımcı teyidine başvurulmuştur. Gözlem ve görüşme sonucunda elde edilen veriler, alan yazın derlemeleri yöntemiyle elde edilen bulgularla teyit edilmeye çalışılmıştır. İnandırıcılık ve tutarlılığı artırmak için çalışma grubundaki kişilerin nasıl tespit edileceği yönünde köylerin ileri gelenleri ile fikir alışverişinde bulunulmuştur. Çalışma grubu seçiminde özellikle yaş, cinsiyet ve farklı köylerde yaşama gibi kriterlere dikkat edilmiştir. Katılımcı gözlemci rolündeki katılımcı araştırma süresince tüm ön yargı ve beklentilerden uzak durmaya çalışılmıştır. Sonrasında “Karacakurt Türkmenleri” konusunda çalışma yapan uzman, araştırmacı, akademisyen, eğitmen gibi kişilerle uzman incelemesi gerçekleştirmek için yüz yüze veya telefon vasıtasıyla görüşmeler yapılmıştır. Son olarak araştırmanın deseni, neden bu desen kullanıldığı detaylı olarak anlatılmıştır. Veri toplama aracı ve süreci, analiz yöntem ve süreci, araştırmacının konumu ve rolü açık şekilde ifade edilmiştir.

Araştırma Etiği

Araştırmanın veri toplama sürecinde araştırmacı, görüşme yapılan köylülere araştırma konusu ve içeriği hakkında genel bilgi vermiş, önceden hazırlanmış “Bilgilendirilmiş Onam Formu” nu görüşme yapılan kişilere imzalatmıştır. Ayrıca görüşme sürecince ses ve video kaydı alınacağı, fotoğraf çekileceği konusunda görüşmeciler ve köylüler bilgilendirilmiştir. Etik Kurul izin bilgileri aşağıda gösterilmiştir.

Kurul adı: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Kurulu

Karar tarihi: 30.11.2022

Belge sayı numarası: 2022/12/360

Bulgular

Araştırmanın yapıldığı Hasanlar, Sadık, Karaovalar köyleri ile komşu diğer birçok Karacakurt Türkmen köyü su kaynaklarına yakın pınar, yunak adı verilen yerlere kurulmuştur. Bu durum, bu köylerin ev yapıları, geçim kaynakları, hayvancılık ve tarımsal faaliyetleri gibi birçok unsuru etkilemiştir.

Doküman taramaları, gözlemler ve katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmeler göstermiştir ki Karacakurt Türkmen köylüleri de birçok Türkmen aşireti gibi yerleşik hayata geçene kadar konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürmüşlerdir. Türkmen köylüleri, küçükbaş hayvan sürülerini genellikle “ağıl” olarak isimlendirilen korunaklı bölgelerde, pınar ve su kaynaklarına yakın yerlerde yatırmıştır. “Ağıl” adı verilen bu kuytu ve korunaklı yerler günümüzde bazı köy adlarının bile ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Nevşehir ili Hacıbektaş İlçesi Büyük Burunağıl köyü ile bu köyün hemen bitişiğindeki Kırşehir iline bağlı Küçük Burunağıl, Kozağıl, Akçaağıl, Baranağıl köyü bu isimlendirmeye en somut örnektir. Yine araştırmalar bu yaylakların ve ağılların genellikle güçlü Türkmen aşiretlerine ve

sülalelerine ait olduklarını göstermektedir. Bugün, Kırşehir ve Nevşehir illeri bölgesine yerleşmiş diğer Türk/Türkmen aşiretleri ile kaynaşmış, kendileri arasında farklılıkları olan onlarca ana ve alt aşiret (urug) bulunduğunu görmekteyiz (Bahadır, 2023).

Tüm bu genel bilgilerden hareketle araştırma yapılan Sadık, Karaovalar ve Hasanlar köylerinde arazilere, dağ, tepe, tarla, bölgelere hangi isimler verildiğini; bu isimlerin neden verildiğini köyler bazında sınıflandırarak inceleyeceğiz:

Sadık Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Karacakurt Türkmen Aşiretine mensup Sadık köyünün güney doğusunda kalan Kızılağaç köyüne doğru olan, çevresinde inler olan bölgeye “Ayvalı” adı verilmiştir. Verilme nedeni araştırıldığında bu arazide ayva ağaçlarının olduğu, isminin de buradan geldiği anlaşılmaktadır. Komşu köylere olan yakınlığı ve yönü nedeniyle Avuç köyüne doğru olan bölgeye “Avuç altı”, İlice köyüne doğru giden yolun sağına ve soluna “İlice altı/yolu” adı verilmiştir. Yine köyün içinden Avuç köyüne doğru giden eski yola ve civarına “Avuç yolu” denilmiştir. Sadık deresinin doğuş kaynağı olan, İlice köyü taraflarında doğan suyun çıktığı yer “Su çıkan” olarak köy halkı tarafından bilinmektedir. Köyün doğusunda kalan Çağşak köyüne doğru olan bölgeye arazinin yapısı, verimli olmaması ve su kaynağı bulunmamasından dolayı “Çöl” adı verilmiştir. Burada sulu arazi olmadığından çoğunlukla mera olarak kullanılmaktadır. Eskiden beri köyün küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarının otladığı yerlerdir. Yine bu bölgedeki çevresine göre yüksekçe kalan bölgeye de “Ada” adı verildiğini görmekteyiz. Yurtyeri köyüne giderken yolun sağında ve köyün kuzeyinde kalan toprak yapısı siyahımsı olan eskiden köyünü sürüsünün yayıldığı bölgeye “Karaarkaç”; köyün doğusunda kalan uzun yıllar koyun sürülerinin otladığı bölgeye, arazinin sahibinden dolayı “Hacı Kasım’ın Yeri” adı verildiğini biliyoruz. *Bu yer isimlerinin neler olduğu ve neden bu isimler kullanıldığına yönelik katılımcı 5, katılımcı 6 ve katılımcı 7’nin söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Bu civardaki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler neden verilmiştir?

Katılımcı 5: Hayvalı denen yer var in var orda ağaçlar varmış onun için demişler. Orda tepeli bir yer var ada derlerdi yüksek olduğu için. Bir ada da Tatar tarafında var. İlice’in oraya Su çıkan derlerdi su çıktığı için. Buraya çöl derlerdi. Kuru höyük var. Üzerlik eski evin olduğu yerlerdeymiş. Mercan ağı derlermiş.] (Görüşme, Kasım 2022)

[Araştırmacı: Bu civardaki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler neden verilmiştir?

Katılımcı 6: Tilki Deliği derlerdi tilki çok delik deldiği için orda şöyle olmuş dedem gider yığınlar. Avuç Altı derler. Karava tarafına Tilki Deliği derler. Şu köyün batı tarafına kepir derler toprak yapısı kepir olduğu için. Hacı Kasım var o da köyün doğu tarafında. Göl Yeri var tatar tarafında orda su çıkarmıştı koyunları sularlarmıştı. Bana orda bir lepe yedirdi dedem süttten yapılırdı. Göçmen tarafı kara arkaç ağıl demek kara renginden ötürü.] (Görüşme, Kasım 2022)

Sadık köyü arazi isimlerine verilen isimleri incelemeye devam ettiğimizde yumuşak toprak yapısı, toprağın kırmızı yapısından dolayı köyün batısında kalan Karaova köyüne doğru olan çoğunlukla tarla olan araziye “Kecip” adı verilmiştir. Bu bölgenin biraz daha güney batısında kalan, Tatar Yeğenağa köyüne doğru araziye “Göl Yeri” denilmiştir. Burada eskiden su pınarlarının ve çeşmelerin olduğu, koyun sürülerinin yayılmadan sonra burada sulandığı ve yattığı için bu isim verildiği bilinmektedir. Yine Karaovalar köyü yönünde toprağı kumsal ve yumuşak olarak bilinen, tilkiler tarafından oyulan ve yuva olarak kullanılan bölgeye “Tilki deliği” adı verilmiştir. Bölgenin en eski ve Hititler döneminde de yerleşim yeri olarak kullanılan yeri Kuruhöyük’tür. Burada çok eskiden yerleşim olduğu, hayvanların kaldığı, yattığı ağıllar olduğu; ismini de Hititler döneminde yapılan höyükten aldığı tahmin edilmektedir. Bir dönem kuraklıktan dolayı su sıkıntısı yaşasa da verimli arazisi, bol su kaynakları ve pınarları ile adı anılan bir bölgedir. Eskiden Hasanlar köyü ağalarının hayvanlarının burada otladığı ve yattığı bilinmektedir. Günümüzde bu bölgenin bir kısmı Hasanlar köyü, bir kısmı ise Sadık köyü arazisine aittir. Verimli sulu tarlaları ve toprak yapısı ile bölgenin en çok bilinen yeridir. Sadık köyü bölgesindeki son bölge ise eski ve yeni mezarlık olarak bilinen içinde inlerin olduğu, çıkan fosil ve kalıntılardan hareketle eskiden yerleşim yeri olduğu tahmin edilen mezarlıktır. Köye ait sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafların incelenmesi, kaynakçada belirtilen internet siteleri ve araştırmaların detaylıca taranması sonucunda bu verilere ulaşılmıştır.

Karaovalar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Karacakurt Türkmen köylerinden genellikle Burnağıl Köyü kökenli olan Karaovalar Köyünün batısında kalan etrafına göre yüksekçe kalan, kısmen taşlık ve verimsiz bölgeye “Taşlıtepe” adı verilmiştir. Burnağıl Köyünden Küçük Karaova’ya giden toprak yol ise halk arasında “Ayrı Yol” adıyla bilinir. Köyün güneyindeki Sadık Köyü, Tatar Yeğenağa ve Karaovalar arasında kalan sulak, yeşillik yer daha önce bahsedildiği üzere “Göl Yeri” adı ile tanınır. Oldukça sulak, yeşillik, hayvanların sulandığı, yazın ortasına kadar derelere kaynaklık eden bu yer tüm bölgede su kaynağı olması ve göle benzer olması nedeniyle bu isimle anılmıştır. Yine “Göl Yeri” olarak bilinen bölgenin etrafındaki bir kısım tarla ve araziler topraktaki nemi uzunca süre koruduğu, erken canlandığı, nemli ve korunaklı olduğu için “Bucak” olarak köylülerce adlandırılmıştır. Yine Karaovalar Köyünden Tatar Yeğenağa köyüne ve devamında Mucur İlçesine giden asfalt yolun sağ tarafındaki çalılık bölge, çalılıarın sahibinin isminden dolayı “Mahser’in Çalıları” olarak bilinmektedir. Karaovalar Köyünün içinden Sadık köyüne doğru giden toprak yol eskiden Kayseri’ye giden yol olduğu için “Kayseri Yolu” olarak adlandırılmaya devam etmektedir. Karaovalılar ana köyden ayrılan, köyün birkaç kilometre kuzeyinde kalan Küçük Karaova köyü diye bilinen yerleşim yerine “Aşağı Köy” adını vermişlerdir. Kara toprak yapısına sahip içinde dere geçen bu arazi, devamında Başköy köyünden Seyfe Gölü havzasının Acı Göl kısmına dökülür. Derenin geçtiği Hasanlar köyü, Başköy ve Karaovalar arazileri içindeki kalan derenin sağ ve solundaki tüm yerler “Karaova’nın Özü” olarak adlandırılır. Özü geçtiği yerler oldukça verimli, sulak bir yapıya sahiptir. Hasanlar köyünün güneyindeki Küçük Karaovalar’a varmadan çevresine göre yüksekçe arazi yapısına sahip bölge iki köy halkı tarafından ortak isimle “Çallibel” olarak adlandırılmıştır. *Yer isimlerinin neler olduğu ve neden bu isimler kullanıldığına yönelik katılımcı 8’in söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Çevredeki yerlere hangi adlar verilir? Neden?

Katılımcı 8: Burnağıl tarafına Taş Depe denir. Taşlı olduğu için. Burnağıl ve aşağı köy arasındaki yere ayrı yol derler. Oranın yolu ayrı gittiği için. Göl yeri derler Sadık’la arasında. O bir kanal geçer ya Hasanlarda da geçer onun etrafındaki çayır olan yerler. Sonradan sürülmüş su çekilmiş tarla yapılmış. Bizim zamanımızda yüzey suyu olarak araziye giremezdi. Orada pınar da vardı ama adı yoktu. Bizim köyle Tatar’ın arasında anayolun kenarında çalılar dikiliydi. Orada da Mahser diye bir adam vardı. Mahser’in çalıları derlerdi. Bizim köyde bir mandıra var orada Sadık’a giden bir yol var oraya da Kayseri yolu derlerdi. Sadık’la Göl yerinin arasında bir mevki var oraya da Bucak derlerdi. Arazi yapısının çok sulak olmasıyla ilgili bence. Bahar oraya daha erken gelir. O yeşil çok kolay kaybolmaz. Mucur’un Kızılırmak kenarındaki köylere hep bucak köyleri diyorlar onun gibi düşünebilirsiniz.

Araştırmacı: Toprakların rengine göre ya da sahibinin ismine göre verdiğiniz yerlerden neler var?

Katılımcı 8: Kara toprak var. Aşağı köyle bizim köyün arasında bir yer. Kuru hüyük var Hasanlarla Sadık arasında. Kuş köyle Karaova arasına Karaovanın özü derler. Küçük Karaova’yla Hasanlar arasına çallibel denir. Çalılı belden gelir. İlçeye gidip gelen yola şehir yolu derler. Kıraç tarafına kalkada derler. Onun altında Kanlı Karaova var. Bir Kırılgaç Dağı var büyüklerimiz öyle derdi.] (Görüşme, Aralık 2022)

Görüşmelerde elde edilen verilere ilave olarak köye ait sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafların incelenmesi, kaynakçada belirtilen internet siteleri ve araştırmaların detaylıca taranması sonucunda bu verilere ulaşılmıştır.

Hasanlar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Aşiretin en eski ve geniş araziye sahip köylerinden olan Hasanlar köyündeki arazi, dağ, tepe, tarla gibi yerlerin sayısının fazla olması ve çok farklı isimlerle anılması nedeniyle bu yerlerin tablo olarak verilmesinin daha uygun, daha anlaşılabilir olduğu değerlendirilmiş ve detaylı olarak aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 2.

Hasanlar Köyü Yer İsimleri Tablosu

Sıra No	Arazi-Yer Adı	Yeri-Yönü	İsmi Veriliş Nedeni
1	Kalkada (Galkada)	Karaovalar-Hasanlar köyü arası (Eski Maksutlu Köyü)	Çevresine göre yüksek, kayalık ve ada şeklinde olması
2	Çallibel	Karaovalar-Hasanlar köyü arası, köyün güneyi	Çalılık olması, yükselti arasında kalması, bel şeklinde korunaklı olması
3	Kocaburun	Köyün batısı, Başköy tarafı	Arazinin şekli, kayalık ve burun şeklinde olması
4	Başpınar (Eski adı Balpınar), Yunnak ve Orta göz	Köyün önü, güneyi	Ana ve en büyük su kaynağı olması, çamaşır yıkanan yer olması, su kaynağının merkezi olması
5	Kerpiç Çukuru	Köyün önü, güneyi	Toprak yapısı, kerpiç yapılan yer olması
6	Ambarlı Tepe	Köyün önü, güneyi, mezarlık üstü	Köyün buğdaylarının depolandığı yer olması, şeklinin ambara benzemesi
7	Aşağı (Özün Dibi)	Köyün batısı, Başköy tarafı	Kamışlık, su kaynaklarının olması, yön olarak aşağıda kalması
8	Beyazkum	Köyün batısı, Başköy'e giden yol üzeri	Toprak yapısı ve rengi, kireç ihtiva etmesi
9	Çürükada	Köyün batısı, Başköy bağının alt tarafı	Arazinin verimsiz ve kısmen kayalık olması
10	Deveboylayan	Köyün batısı, Başköy'e giden yol üzeri	İki adanın ortasında olması, çevresine göre çukurda kalması
11	Esmeye Pınarı	Köyün batısındaki Öz üzerinde	Köyden evlenmek için kaçan Esmeye adlı genç kız ile sevdiği erkeğin bulunduğu pınardan gelmektedir.
12	Veli'nin Oğlunun Özü	Köyün önünden geçen derenin bir kısmı	Kamışlı ve berdili olması, sahibinden dolayı
13	Kurt Deresi	Köyün kuzey batısı, bağın sol yamacı	İssiz, çevresine göre alçak olması, kurtların bolca görülmesi
14	Kör Kuyu	Köyün kuzey batısı, bağın içi	Akıntısı olmayan, mevsimsel kullanılan (eşme) kuyu olması
15	Bağ ve bağ yolu, bostan adası	Köyün kuzey batısı, bağ tarafı	Köyün bağı, ağaçları ve bostan ekilen yeri olması
16	Kanlı (kemikli) Bel	Köyün Kuzey batısı, bağın arkası	Eskiden insan öldürüldüğü bilinen, içinde kemikler çıkan ıssız korunaklı arazi yapısına sahip yer
17	Kırmızı Yer	Köyün kuzeyi	Toprak yapısı ve renginden dolayı
18	Samsun Höyüğü (Samsam)	Köyün kuzeyi, Yabancı Türkmen Köyleri sınırı	Hititlerden kalma, kenarında yığma höyük olan, içinde zengin su kaynağı olan yeşil bir vadi
19	Cinlitaş	Köyün kuzeyi, arka tarafı	Efsanevi yönü olması, insanlar arasında korku salması
20	Beş Çalı	Köyün kuzey doğusu	Arazideki beş adet çalıdan dolayı
21	Deveci Ömer Arkacı (Öreni)	Köyün Kuzeyi	Sahibinin adı, koyun-kuzunun yattığı, içinde çardak olan yer
22	Çökük	Köyün kuzey doğusu (Kalecik Köyü sınırı)	Çevresine göre çukur ve sulak bir arazi yapısına sahip olması
23	Kuzu Tepesi	Köyün batısı, Kalecik köyü yolunun sağı	Çevresine göre yüksekçe kalan, kuzu-koyun yayılan tepe olması
24	Kıllı Kuyu	Kalecik yolunun sağı, Kuzu tepesinin devamı	İçinde kamış, ot biten, bahar aylarında çıkan kaynak ile kendini besleyen kuyu
25	Bozyer	Kalecik yolunun kuzeyi, köyün batı çıkışı	Toprak yapısı ve verimliliği
26	Mercan Ağılı	Köyün batısı, Kuzu tepesinin alt kısmı	Arazinin ve ağılın sahibinin Mercan adlı bir kadın olması
27	Yundunbeli (özü)	Köyün güney batısı, şimdiki Yurtyeri köyü civarı	Doğal zengin su kaynağı pınar olması, hayvan sulanması, yıkanması
28	Karaarkaç	Köyün güney doğusu, Sadık yolunun sağı	Çevresine göre yüksekçe olması, toprağının rengi

29	Boruklu Çökük	Köyün güney doğusu, Sadık köyü yolunun sağ tarafı	İçinde boruk bitkisi yetişmesi, çevresine göre çukur bir arazi olması
30	Kırk Dönekler	Köyün güney doğusu, Sadık köyü yolunun sağ tarafı	Devlet tarafından 1950'li yıllarda meradan köylüye 40 dekarlık tarla olarak verilmesinden dolayı
31	Hacı Mahmut Arkacı (Öreni)	Köyün güney doğusu, Saz bölgesinin devamı, Kırk Dönekler Mevkii	Sahibini adı, koyun-kuzu yatan içinde eskiden ağıl olan yer
32	Höyük (hüyük) ve Harım (köyün dibi)	Köyün önü, güneyi	Hititlerden kalma yığma höyük, içinde su çıkan köy önündeki çukur, futbol oynanan yeşil alan
33	Kağni Özü (pınar)	Köyün önü, güneyi; Höyüğün batısı	Eskiden kağni sulanan, Samsam Höyüğünden geldiği düşünülen doğal kaynak suyu, pınar
34	İnler (Mağara)	Köy içi	Hititlerden kalma eski yerleşim yerleri, Köylüler koyun ve keçi yatırmak için kullanmışlardır.
35	Saz	Köyün güney doğusu, Yurtyeri köyü yolunun kuzeyi	Bu bölgede ve içinde geçen dereye bolca saz bitkisi yetişmesinden dolayı
36	Sarı Taş	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden ağaların arazi ile köylünün arazisini ayırmak için konulan büyükçe bir sarı taştan gelmektedir.
37	Ağalar Taksimi	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden ağalara ait olan yerler (araziler)
38	Köy Taksimi	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden köylülere ait olan yerler (araziler)
39	Tozlu yurt	Köyün güneyi ve ön tarafı	Çokça toz çıkaran toprak yapısına sahip olması
40	Dört dönekler	Köyün güneyi ve ön tarafı	4-5 dekarlık, dört dönümden oluşan tarlaların yer alması
41	Kuru Höyük, Beş Tepeler, Eski Mezarlık ve Örenler	Köyün güneyi, Sadık köyü Sınırı	Hititler döneminden kalma yığma, kurak höyük. Etrafında beş adet tepe, eski mezarlıklar ve ören yerleri mevcuttur. 1930'lı yıllardaki deprem sonrası büyük bir doğal su kaynağı oluştuğu için verimli bir araziye dönüşmüştür.
42	Çardak	Köyün güneyi, Sadık köyü Sınırı	Hititlerden kalma eski bir yerleşim yeri, sonradan küçükbaş hayvan çardağı olarak kullanılmıştır.
43	Bostan tarla, mezar tarla	Köyün güneyi, Kuruhöyük Mevki	Bostan (kavun-karpuz) ekimi yapılan tarlalar olduğu; içinde eski bir mezarlık olduğu için

Yapılan görüşmeler dışında Şahin'in (2006) bazı şiirlerinden ve araştırma türündeki eserinden elde edilen bulgu ve değerlendirmeler: Hasanlar köyünde doğup büyüyen araştırmacı ve şair Hasan Şahin'in bir şiirindeki şu dizeler görüşmede elde edilen bulgularla örtüşmektedir:

*Veli'nin oğlunun özü kamışlı berdili
Esmeye Pınarı'nın suyu buz gibi
Deve Boyluyanın biraz gizemli
Sorsam sırlarını den mi Hasanlar.*

*Kalkadana çıkıp seyir eylesem
Çürükada'da biraz dinlensem
Bağ yerinde üzüm karpuzun yesem
Samsun'da da suyun içsem Hasanlar.*

Yine rahmetli Hasan Şahin'in şu dizleri köklü aile isimlerinin, yeryüzü şekillerinin, toprak rengi ve yapısı ile benzer unsurların da mekân isimlerinin verilmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir:

*Kurt Deresi, Kırmızı Yer, Beş Çalı
Kıllı Kuyu, Mercan Ağılı, Yurt Yeri
Kemikli Bel, Hacı Mahmut Öreni*

*Kuru höyük, Kara arkaç düzündü
Sarı Taş ile de Yund'un özünde
Çardak, Boruklu Çökük, Çalılı belde*

Tozlu Yurt'undan da geçsem Hasanlar. Ambarlı Tepeni de gezsem Hasanlar

Hasanlar köyünde katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen verilerin ham şekillerinin bazı kısımları şöyledir:

[Araştırmacı: Köydeki arazi isimlerini sayar mısınız? Bu isimler nereden gelmektedir?

Katılımcı 1: Çardak kış olduğunda köye altı yedi kilometre uzaklıkta ağal, ağaların evi gibi yerlerin olduğu bir mevki. Şimdi terk edilmiş tarla olmuş. Kuru hüyük evel bir deprem olmuş. Deprem olduktan sonra su çıkmış evvelde adı kuru hüyükmüş. Yiğma bir hüyükmüş. Sarıtaş orda sarı bir taş varmış bunu oraya dikmişler adı öyle kalmış. Köyleri ayırmak için bir hududmuş. Tozlu yurt var toz kalktığı için. Kırk döneş eskiden meraymış. Boruklu çökük göçmenlere vermişler sonradan tarla olarak. Beş tepe var beş tane yığınak torpaktan tepe. Çalılı bel var azıcık yüksek bir yermiş üstünde de çalı varmış. Kalkada var yüksek bir yerdeki mera kalkmaktan geliyor. Koca burun var o da yüksek bir yer. Yarısı bizim yarısı Başköy'ün. Eşme pınarı var bizim köyde bir kadın varmış adı Eşme 'ymiş orada kaçmışlar sevgilisiyle adı oradan gelmiş. Özün dibi derler aşşağı derler aşşağıdaki tarlalara. Başın eteğinde çürük ada var. Verimsiz taşlık tuşluk bir arazi. Onun altında Deve boyluyan var o çukura inince deve gözükmeydi oradan gelir adı. Beyaz kum var kireçli bir kumu var. Kurt deresi var orada kurt çok olmuştur. Kamış ağılı var kamış bitirmiş orada ağıl varmış. Kör kuyu var suyu çok değil eşmişler su çoğalmamış. Samsun var orada eskiden para basarlardı samsundan geliyor adı diye biliyorum. Yiğma bir yer. Beş çalı var beş dene çalı varmış. Kırmızı yer torpağı kırmızı olduğu için. Boz yer var beyaz toprak sıkı verimli de verimsiz de değil normal. Harman yeri saman arpa buğday sap dökülen yer. Bal pınarı var suyu tatlı olduğu için. Sazlık bölge var orta göz derlerdi çocuklar banyo yapardı çimerdi kaynardı su. Yunnak var kadınların çamaşır yıkadığı yer.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Çevredeki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler nereden gelmektedir?

Katılımcı 2: Kırmızı yer var. Beş çalı var. Duyduk yolu var. Kılı kuyu var. Samsunun başı var. Kuzu tepesi var. Mercan ağılı var. Saz var. Sarı taşlar var. Çardaklar var. Dört döneşler var. Ağlar taksimi var. Kuru yük var. Beş tepe var. Kalkada var. Boz yer var. Höyük var.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Köyünüzde arazilere, bölgelere hangi isimler verilir? Neden?

Katılımcı 4: Beş Çalı var Kırmızı Yerden sonra. Eski iletişim aracı samsun höyüğü. Boz Yer var. Kuzu Depesi var. Kuzuları oraya yayıyorlardı. Yundum Bel var Sadık'ın orda. Yurt manasına geliyor. Saz dedikleri mevki var o bu yanda. O su Kalecik yer altından gelir. Ta Çağşak tarafından geliyor. Adam başına onar dönüm dağıttı göçmenlere muhtar 1950'lerde.] (Görüşme, Aralık 2022)

Hasanlar köyündeki arazi, bölge, tarla vb. yerlere verilerin isimlerin tespitinde görüşmelerden, doküman taramalardan elde edilen verilerin yanında araştırmacının doğumdan itibaren köyde öğrendikleri de önemli oranda katkı sağlamıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde çoğunlukla tarım arazisi ve yaylak (mera) olarak kullanılan mevki isimlerinin insanların tecrübelerinden ve Orta Asya'ya kadar uzanan zengin Türk coğrafyasından geldiğini görmekteyiz. Elde edilen bulgular neticesinde köklü aile isimleri, yeryüzü şekilleri, toprak rengi ve yapısı, kullanım amacı, benzeştiği nesnelere, arazinin yeri ve yönü, üzerinde yetişen bitki örtüsü, arazinin miktarı vb. benzer unsurlar da yer isimlerinin verilmesinde belirleyici olmuştur. Konar-göçer Türkmen köylerinin genelinde olduğu gibi Karacakurt Türkmen köyleri mensupları da kalıcı olarak yerleştikleri, yurt edindikleri yerleşim yerlerine geldikleri Orta Asya'da var olan coğrafi kavramları taşıdıklarını görüyoruz. Yeryüzü şekilleri, doğaya ait terimler, hayvan motifleri bu adlandırmalarda kaynaklık etmiştir. Yer (şehir, köy, dağ, tepe, akarsu, kaynak, pınar, orman, deniz vb.) adlarının kökeni, anlamı ve gramer yapısıyla uğraşan bir bilim dalı olan yer adları bilimi (toponomi) geçmişe ait bilgiler edinmekle kalmamaktadır. Dil ve yerleşme tarihine, ülkenin etnik yapısına ilişkin önemli ipuçları da ortaya çıkarmaktadır.

Birçok edebi metinde geçen “başı dumanlı dağ, en ücra bir köy, enginliklere uzanan bir ova, mor çiğdemli bir yamaç, kuytu bir yol dönemeci...” demeçleri ile bu aşiret köylerinde kullanılan “dağ, tepe, göl, ırmağ, yaylak, kışlak, tarla, tapan...” isimlerinin Türk damgasını taşıdığını görmekteyiz. Hatta

Orta Asya ve Azerbaycan coğrafyasına ait birçok yer isminin bugün hala bu aşirete ait köylerde aynen veya türevleri şeklinde kullanıldığını da ifade edebiliriz. Alan yazın taraması neticesinde Şahin (2006) birçok şiirinde Hacıbektaş köylerindeki yer adlarından ve verilmiş nedenleri, Tekin (2009) Nevşehir yöresi yer adları, Meydan (2016) Sebil Yörüklerinin Toros dağlarındaki yer adları üzerinde durdukları görülmüştür. Ayrıca Yumuşak (2017) ile Köksal'ın (2019) Kırşehir yöresi yer adaları üzerinde çalıştıkları tespit edilmiştir. Karacakurt Türkmen aşirete mensup araştırmacı-yazar Şahin'in (2006) kitabındaki tespitleri ile görüşmeler göstermiştir ki Karacakurt Türkmen aşireti köylüsü salgın hastalıklar, susuzluk, zorunlu göçler gibi felaketlerle karşılaşmıştır. Türk yurtlarından gelen aşiretler eski yurtlarında edindiği boy ve teşkilat yapılarını, eski yurtlarındaki boy, bey ve oymak adlarını yerleştikleri yerlere, dağlara, vadilere vererek yaşatmaya çalışmışlardır (Uçakcı, 2015). Araştırmacı yazarın bu tespit ve bulgularının araştırma yapılan bu üç köy içinde genellemek mümkündür. Bu çalışmalar ve elde edilen bulgular bölgedeki yer adlarının rast gele verilmediğini, çeşitli kavramlarla özdeşleşmesi sonucunda bu isimlerin alındığını ortaya koymaktadır.

Birçok mekân, araç gereç; boy ve oymak isminin eski Türk coğrafyaları ve dili, kültürü ile bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Karacakurt Türkmen aşiretinin de ilk olarak doğu ve güney doğu Anadolu bölgelerine yerleştikleri; burada göçebe hayat sürdükleri 18. yy'dan sonra hayata geçtikleri, bölgeye gelirken geldikleri bölgenin coğrafi yapısı, dil ve kültür yapısından etkilendikleri insan ve mekân unsurlarını zaman zaman kullandıkları yadsınamaz bir gerçektir. Doküman taramaları ve incelemeleri, görüşmeler ve gözlem faaliyetleri göstermiştir ki Karacakurt Türkmen köylüsünün mekân algısı geçen uzun yıllar sürecinde birbiriyle bağlantılı şekilde ana kaynağa bağlı kalarak sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde.

Etnografik nitelikteki bu araştırmada bulgular ve değerlendirmeler neticesinde aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) 5. sınıflarda yer alan “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*” öğrenme alanındaki mekân algılama becerilerini kazandırmak amacıyla Karacakurt Türkmen aşiretine mensup köylere yönelik ders dışı faaliyetler planlanabilir, etkinlikler yapılabilir.

Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere “*Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısı örnekler vererek açıklar.*” kazanımını edindirmek için Karacakurt Türkmen aşiretinin yaşadıkları eski kerpiç evlerin demonstrasyonu gösterilip mikro öğretim yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu araştırmada ismi geçen yazarlardan birinci yazarın % 30, ikinci yazarın % 50, üçüncü yazarın ise % 20 katkısı vardır.

Çıkar Çatışması

Bu araştırmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum yoktur.

Teşekkür: “Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan ve Mekân Algısının İncelenmesi:Etnografik Çalışma” adlı yüksek lisans tezinden üretilen bu araştırma, ikinci araştırmacının mensubu olduğu kadim Türk boylarından Oğuzların Bozok kolunun ana kolu Beydilli Türkmen aşiretine bağlı Karacakurt Türkmen köylerindeki mekân adlarını ve bu adların verilmiş nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar geçen süreç içerisinde emeği geçen başta Karacakurt Türkmen Köyleri Dernek Başkanı Serdar GÜNEŞ olmak üzere çalışmaya katılarak destek veren herkese teşekkür etmeyi borç biliriz. Araştırma boyunca bilimsel olarak katkı sunan Hasanlar köyü, Sadık köyü ve Karaovalar köyü halkına teşekkür ederiz. Bu çalışmanın bilim dünyasına, Karacakurt Türkmen köylerine ve bölgemize katkı sağlamasını temenni ederiz.

Kaynaklar

- Alptürker, İ. (2013). *Nevşehir efsaneleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir
- Altınok, B. Y. (2000). *Anadolu'da Türkmenler bir Türkmen ozanı Âşık Hüseyin*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Altınok, B. Y. (2003). *Öyküleriyle Kırşehir türküleri, destanları, ağıtları*. Ankara: Oba Kitabevi.
- Arıkan, A. (2018). *Etnografin el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bahadır, A. (2023). *Karacakurt Türkmen köylüsünün sosyal yaşamındaki insan ve mekân algısının incelenmesi: etnografik çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir
- Çepni, S. (2021). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık Basım Yayım ve Dağıtım.
- Durna, T. ve Durna, N. (2015). Taşranın facebook ile İmtihani: Bir Akdeniz köyünde etnografik keşif çalışması. *Cyprus International University*, 21(83), 99-124.
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş (Çev: A. Ersoy, P. Yalçınoğlu)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güngör, İ. ve Koçbeker Eid, B. N. (2021). Etnografik bir perspektiften köy ilkokulunda öğrenci olmak. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 28 (129-155).
- Günşen, A. (2000). *Kırşehir ve yöresi ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günşen, A. (1994). *Kırşehir ve yöresi ağızları (inceleme-metinler-sözlük)*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
- Harris, M. ve Johnson, O. (2000). *Cultural antropology*. Needham Heights.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıç, M. E. (2006). *XIII – XIV. Yüzyıllarda Kırşehir ve yöresinin siyasî, sosyal, kültürel ve dinî tarihi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Köksal, M.C. (2019). *Kırşehir ili ve yöresi adları üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir
- Kvale, S. (1994). *Interview: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publication, Inc.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell: Oxford & Cambridge USA.
- Madison, D.S. (2020). *Critical ethnography: Methods, ethics, and performance (3. Bs.)*. Los Angeles: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı: 4-7. Sınıflar*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROG RAMI%20.pdf> adresinden 3.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Merriam, S.B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber (Çev:Turan,S.)*. Ankara:Nobel Yayıncılık.

- Meydan, A. (2016). *Dünden bugüne Sebil Yörükleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Miles, M.B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expended sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Miles, M.B. ve Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- O'reilly, K.(2012). *Etnographic methods*. Routledge.
- Sever, R., Koçoğlu, E. vd. (2015). R.Sever ve E. Koçoğlu (Ed). *Sosyal Bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sümer, F. (1965). *Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri-boy teşkilatı-destanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Şahin, H.(2006). *Geçmişten bugüne Hacıbektaş ve köyleri*. Ankara: Kalkan Matbacılık.
- Tekin, F. (2009). *Nevşehir İli Yerleşim Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
- Uçakcı, İ. (2015). *Oğuz boyları aşiret, oymak, cemaatler-I-II Bozoklar-Üçoklar*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2022). *Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri: Türkiye*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BCl%C3%BCrel-Miras-Listeleri> adresinden 16.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Uştuk, Ö.(2021). A.Uzunöz (Ed.). *Bilimsel araştırma becerileri ve araştırmada güncel desenler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yahşi, Z. (2016). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, S. (2003). *Kırşehir ve Geyceklî Niyazi Sapmaz*. Ankara: Kırşehir Konsepti Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yumuşak, S. (2017). *Nevşehir yöresi yer adları ve bunlar hakkındaki anlatmalar*. Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir

Extended Abstract

Introduction

Karacakurt Turkmens are one of the branches of the Beydili main tribe, formed by nomadic Turkmen villages, which emerged as a continuation of the tradition that continues the traces of thousands of years of deep history of the Turks in Anatolia, starting from Central Asia, and continues the aim of Turkification and Islamization of Anatolia. The Karacakurts, who entered Anatolia in the 13th century, reached the places where they live today in the 16th and 17th centuries. It is known that they arrived in the 19th century and settled down in the 18th century. In this research, it is also aimed to determine the way of perception of space, historical past and its connection with the present day of the Karacakurt Turkmen Villagers, who played an important role in the Turkification process of Anatolia.

Method

3 (three) villages (Hasanlar, Karaovalar and Sadık) selected to represent the Karacakurt Turkmen villages, which maintained a subsistence lifestyle until they settled down, were determined as the study and research group. Nine people living in these three villages are the study group of this research. In this research, in which ethnographic pattern, one of the qualitative research methods, was used, document scanning, observation and interview form were used as data collection tools. Field and observation notes, photographs and videos, and all kinds of tools obtained from social media accounts were used to support these data collection tools. During the observation, semi-structured open-ended questions and individual interviews were included. Field notes during or after the observations and interviews, other questions that might come to mind immediately other than the interview questions, and observation notes were also used. Afterwards, the data obtained from the interviews were compared with the data obtained from documents and observations, and all findings and results were analyzed descriptively.

Findings

According to the results of the research, it was established in places called springs and yunaks close to water sources. This situation has affected many elements of these villages, such as their house structures, livelihoods, animal husbandry and agricultural activities. It has been concluded that the place names, which are mostly used as agricultural land and pasture in Karacakurt Turkmen villages, come from people's experiences and the rich Turkish geography extending to Central Asia. In Karacakurt Turkmen villages, landforms, natural terms, animal motifs and names were the source of these naming. It has been observed that, as in the majority of nomadic Turkmen villages, Karacakurt Turkmen villagers also settled permanently and brought the geographical concepts that existed in their homeland, Central Asia, to the settlements where they made their home. In addition to all these, it is estimated that there are dens in this region, known as old and new cemeteries, and that it used to be a settlement based on the fossils and ruins unearthed, and the ruins and masonry mounds also support this situation.

Conclusion, Discussion and Recommendations

We see that the place names in the researched villages bear traces of the rich Turkish geography extending to Central Asia. As a result of the findings, well-established family names, landforms, soil color and structure, purpose of use, objects it resembles, location and direction of the land, vegetation growing on it, amount of land, etc. It is possible to say that similar elements are also decisive in giving place names. We can say that, as is the case with most nomadic Turkmen villages, the members of Karacakurt Turkmen villages carry the geographical concepts that existed in Central Asia, where they settled permanently and made their homeland. Landforms, natural terms and animal motifs were the sources of these naming. Toponymy, a branch of science that deals with the origin, meaning and grammatical structure of place names (city, village, mountain, hill, stream, spring, spring, forest, sea,

etc.), does not only provide information about the past. It also reveals important clues about the language and settlement history and the ethnic structure of the country.

As a result of the findings and evaluations of this ethnographic research, the following suggestions can be made: In Social Studies courses, extracurricular activities can be planned and activities can be organized for the villages of the Karacakurt Turkmen tribe. Students can be shown a demonstration of the old adobe houses where the Karacakurt Turkmen tribe lived and micro-teaching can be provided.